

Tabellen 1, 2 en 3, behorende bij de richtlijn **Continentie bij (kwetsbare) ouderen** (versie 2025)

Tabel 1. Veel voorkomende comorbiditeit met mogelijkheid urine-incontinentie te veroorzaken of verergeren

Aandoening	Gevolgen van aandoening	Implicatie van behandeling
Cerebrovasculair accident (CVA) (hersenvloeding of herseninfarct)	Kan aandrangincontinentie veroorzaken en in mindere mate urineretentie: kan ook de mobiliteit beperken.	Incontinentie na een CVA verdwijnt vaak met revalidatie; bij aanhoudende incontinentie moet verder geëvalueerd worden. Reguliere hulp bij de toiletgang is essentieel voor de mensen met aanhoudende beperkte mobiliteit. Beperkte mobiliteit kan functionele incontinentie veroorzaken. Als handfunctie niet meer optimaal werkt is bijvoorbeeld uitkleden bij toilet moeilijker.
Chronic obstructive pulmonary disease (COPD) en astma	Kan mobiliteit verminderen. Kan bovendien hoesten veroorzaken.	Juiste behandeling vergroot mobiliteit en vermindert hoesten. Hoesten en dyspneu verhogen de buikdruk waardoor incontinentie kan ontstaan of verergeren.
Delier	Bij plotselinge verwardheidstoestand, is men zich vaak niet meer bewust van wat men moet doen, waardoor men niet (tijdig) naar het toilet gaat.	Als door medicatie of na verloop van tijd het delier weer verdwijnt zullen ook incontinentieklachten die door het delier werden veroorzaakt verdwijnen. Let op dat een urineweginfectie een delier kan veroorzaken bij kwetsbare ouderen.
Dementie	Afhankelijk van de fase en ernst van de dementie. Dementie hangt samen met aandrangincontinentie, beperkte cognitie apraxie en apathie; interfereert met de toiletgang en hygiëne.	Reguliere hulp bij de toiletgang is essentieel voor mensen met beperkte mobiliteit en cognitie. Let op dat incontinentie kan veranderen met verergeren van de dementie. Ook het uiten van aandrang kan veranderen en op andere manieren geuit worden (bijv. loopdrang, wiebelen, angstig worden). Leerbaarheid vermindert, toepassen van foutloos leren in beginstadium mogelijk (toiletgang automatiseren)

Depressie	Dit kan de motivatie van de cliënt om continent te worden verminderen; het kan echter ook een consequentie zijn van incontinentie.	Het optimaliseren van medicamenteus- en niet medicamenteus beheersen van depressie kan incontinentie verbeteren. Een goed dagritme creëren helpt de client met depressie, daarin kan ook toiletgang worden opgenomen.
Diabetes	Diabetes kan leiden tot zenuwbeschadigingen. Dit kan ook effect hebben op blaas- en darmfuncties. Slechte behandeling van de ziekte kan polyurie veroorzaken en incontinentie verergeren. Therapietrouw en juiste instelling van diabetesmedicatie is belangrijk.	Goede beheersing van diabetes vermindert osmotische diurese en daarmee samenhangende polyurie waardoor incontinentie verbetert. Polyurie kan ook bij behandeling nog steeds ontstaan.
Ernstige obstipatie en fecale impactie	Dit hangt samen met urine-incontinentie.	Gebruik wanneer noodzakelijk middelen die de feces verzachten en laxerende middelen. Adequate vochtinname en beweging zijn van belang. Wanneer noodzakelijk impactie wegnemen.
Fracturen	Deze beperken de mobiliteit waardoor de toiletgang wordt bemoeilijkt	Wanneer fracturen behandeld worden, kan de mobiliteit worden verbeterd, wat de toiletgang ten goede komt.
Hartfalen	Verhoogde productie van urine tijdens de nacht, door o.a. diuretica gebruik, kan bijdragen aan nachtplassen en incontinentie. (Bij gebruik van diuretica begint de urineproductie na 30-60 min en houdt 4-8 uur aan.) Ook kan hartfalen immobiliteit in de hand werken en de conditie verminderen, waardoor de gang naar het toilet beperkt wordt.	Het optimaliseren van medicamenteus management van hartfalen, restrictie van natrium, ondersteunende broekjes, het omhooghouden van de benen, en in de ochtend een dosis snelwerkende diureticum, kan polyurie tijdens de nacht en het daarmee samenhangende nachtplassen en incontinentie tijdens de nacht verminderen. Bij de behandeling van de incontinentie moet rekening gehouden worden met een verminderde conditie. Oedeem in benen kan zorgen voor nycturie. Belangrijk steunkousen zo vroeg mogelijk aan (voorkeur al op bed) en pas eind van de dag uit (voorkeur bedtijd).
Normal Pressure Hydrocephalus (NPH)	Kan samengaan met incontinentie; door beperkte cognitie en loopstoornissen.	Bij cliënten die te maken hebben met deze symptomen, zouden beeldvormende technieken overwogen moeten worden om deze aandoening uit te sluiten. Soms is het met een ventriculo peritoneale shunt te behandelen.

Parkinson	Hangt samen met aandrangincontinentie; kan ook beperkte mobiliteit en cognitie veroorzaken. Ziekten kan leiden tot obstipatie, retentie met urineweginfecties.	Het optimaliseren van de beheersing van de ziekte kan de mobiliteit genoeg verbeteren om ook verbeteringen in de incontinentie te veroorzaken.
Reuma	Kan pijn veroorzaken en de mobiliteit verminderen.	Optimaal medicamenteus- en niet medicamenteus pijnmanagement kan de mobiliteit en daarmee de mogelijkheid tot toiletgang vergroten.
Slaapapneu	Dit kan de urineproductie tijdens de nacht vergroten door de productie van atrial natriuretic peptide te verhogen.	Diagnose en behandeling van slaap apneu, vaak met hulpmiddelen voor continue positieve luchtdruk, kan de conditie verbeteren en polyurie tijdens de nacht en het daarmee samenhangende nachtplassen en incontinentie verminderen.

Het is mogelijk dat er aandoeningen ontbreken in deze lijst. Dit is een beschrijving van veel voorkomende aandoeningen en ziekten. Hoe deze aandoeningen en ziekten goed behandeld kunnen worden om urine-incontinentie te voorkomen is geen onderdeel van deze richtlijn.

Tabel 2. Geneesmiddelen met een parasymphathicolytisch effect en hun effect op urine-incontinentie

Medicatie met een parasymphathicolytisch effect	Effect op urine-incontinentie
Antihistaminica alimemazine, cinnarizine, clemastine, cyclizine, cypheptadine, dexchlorfeniramine, dimetindien, hydroxyzine, ketotifen, mebhydroline, meclozine, oxememazine, promethazine, triplennamine	Kan zorgen voor relaxatie van de blaas, wat urineretentie kan veroorzaken. Bovendien kan het geheugen- en concentratiestoornissen en verwardheid tot gevolg hebben, waardoor de gang naar het toilet wordt belemmerd.
Antipsychotica chloorpromazine, chloorprotixeen, clozapine, dosulepine, doxepine, levomepromazine, olanzapine, perfenazine, sulpiride, thioridazine, tiapride	Kan zorgen voor relaxatie van de blaas, wat urineretentie kan veroorzaken. Bovendien kan het geheugen- en concentratiestoornissen en verwardheid tot gevolg hebben. Tenslotte beperkte mobiliteit. Dit alles kan de gang naar het toilet belemmeren.
Parasymphathicolytische parkinsonmiddelen biperideen, dextimide, orfenadrine, trihexyfenidyl	Kan zorgen voor relaxatie van de blaas, wat urineretentie kan veroorzaken. Bovendien kan het geheugen- en concentratiestoornissen en verwardheid tot gevolg hebben, waardoor de gang naar het toilet wordt belemmerd.
Tricyclische antidepressiva amitriptyline, clomipramine, desipramine, imipramine, maprotiline, nortriptyline	Zorgen voor relaxatie van de blaas, wat urineretentie kan veroorzaken. Bovendien kan het geheugen- en concentratiestoornissen en verwardheid tot gevolg hebben, waardoor de gang naar het toilet wordt belemmerd
Urologische parasymphathicolytica darifenacine, fesoterodine, flavoxaat, oxybutynine, solifenacine, tolterodine	In sommige gevallen worden deze medicijnen op indicatie gebruikt voor de behandeling van urine-incontinentie. Deze medicijnen kunnen echter ook urineretentie veroorzaken en invloed hebben op de cognitie, waardoor urineincontinentie kan worden veroorzaakt.
Overige middelen met parasymphathicolytische (bij)werking atropine, belladonna, cyclopentolaat, deptropine, disopyramide, glycopyrronium, homatropine, ipratropium, papaverine, thiazinamium, tropicamide	Kan zorgen voor relaxatie van de blaas, wat urineretentie kan veroorzaken. Bovendien kan het geheugen- en concentratiestoornissen en verwardheid tot gevolg hebben, waardoor de gang naar het toilet wordt belemmerd.
Andere medicatie	Effect op incontinentie
Alfa-symphathicomimetica fenylefrine, midodrine, nafazoline, oxymetazoline, xylomethazoline	Kan urineretentie veroorzaken.
Alfa sympathicolytica alfuzosine, doxazosine, prazosine, tamsulosine terazosine, urapidil	Verlagen tonus interne sfincter, kan resulteren in een kleine blaasvulling en kan stressincontinentie veroorzaken

Angiotensine convertering enzyme (ACE)-remmers (A-II-remmers veroorzaken minder hoesten) benazepril, captopril, cilazapril, enalapril, fosinopril, lisinopril, perindopril, quinapril, ramipril, trandolapril, zofenapril	Kan hoesten veroorzaken en stressincontinentie verergeren.
Betasympaticomimetica (glaucoomduppels)	Deze kunnen urineretentie veroorzaken.
Calciumantagonisten (* itt parasympholytica treden problemen in veel mindere mate op, maar het kan een oorzaak zijn van incontinentie) amlodipine, barnidipine, diltiazem, felodipine, irsadicpine, lacidipine, lercanidipine, nicardipine, nifedipine, nimodipine, nitrendipine, verapamil	Kan verlaagde contractie van de blaas veroorzaken waardoor urineretentie kan ontstaan. Kan bovendien obstipatie veroorzaken.
Diuretica o.a. furosemide, bumetanide	Kan polyuria (verhoogde urineproductie) veroorzaken. Dient niet vlak voor de nacht ingenomen te worden.
Opioiden (* itt parasympholytica treden problemen in veel mindere mate op, maar het kan een oorzaak zijn van incontinentie) alfentanil, buprenorfine, codeïne, dextromoramide, dextropropoxyfeen, fentanyl, hydromorfon, methadone, morfine, nalbufine, nicomorfine, oxycodon, pentazocine, pethidine, piritramide, remifentanil, sufentanil, tramadol	Verlagen contractie blaasspier, waardoor urineretentie kan ontstaan. Ook kan het obstipatie, verwarring en beperkte mobiliteit veroorzaken. Ook kan het sedatie (verminderd bewustzijn) veroorzaken. De gang naar het toilet kan worden belemmerd.
Sedativa en hypnotica alprazolam, bromazepam, brotizolam, chloordiazepoxide, clobazam, clonazepam, clorapinezuur, diazepam, flunitrazepam, flurazepam, loprazolam, lorazepam, lormetazepam, midazolam, nitrazepam, oxazepam, prazepam, temazepam, zolpidem, zopiclon	Kan verwardheid en sufheid veroorzaken. Bovendien beperkte mobiliteit, waardoor de gang naar het toilet wordt belemmerd.

Tabel 3. Comorbiditeit en medicatie die fecale incontinentie kunnen veroorzaken of verergeren

Aandoening	Gevolgen van aandoening
Obstipatie	Op het eerste gezicht lijkt dit contra-intuïtief. Obstipatie gaat immers gepaard met vertraagde, harde en droge ontlasting. Bij obstipatie wordt er echter druk uitgeoefend op de wanden van het rectum en kunnen de zenuwen die uw darmbewegingen controleren beschadigd raken. Dit kan tot het lekken van losse en waterige ontlasting leiden.
Diarree	Losse stoelgang is moeilijker op te houden. Cliënten die last hebben van chronische diarree hebben dan ook vaak het gevoel dat ze de controle over hun darmen verliezen. Diarree kan verschillende oorzaken hebben zoals overgevoeligheid voor bepaalde voedingsmiddelen en infecties
Beschadiging van de kringspier in de anus	Beschadiging van de kringspier in de anus komt met name voor bij vrouwen die een zware bevalling hebben gehad. Het kan ook voorkomen als complicatie na een operatie, als gevolg van een ongeluk of na seksueel misbruik. Als de kringspier in de anus is beschadigd dan voelt u wel aandrang, maar kunt u de ontlasting niet ophouden. Vaak treden de klachten na verloop van jaren op. De kringspier verslapt namelijk bij het ouder worden.
Beschadiging van de zenuwen die de kringspier en/of bekkenbodemspieren aansturen	Dit kan een gevolg zijn van een bevalling, een CVA, een ruggenmergletsel, diabetes of een andere ziekte die de zenuwen beschadigt zoals multiple sclerose.
Chronische darmontstekingen	Bij een chronische darmontsteking, zoals de ziekte van Crohn, colitis ulcerosa of proctitis, kan het slijmvlies van de endeldarm ontstoken raken. Dit kan een versterkt aandranggevoel veroorzaken. Hierdoor is het moeilijker om ontlasting op te houden.
Rectale prolaps, rectocele of aambeien	Al deze aandoeningen kunnen incontinentie veroorzaken. Bij rectale prolaps zakt de endeldarm door de anus, bij rectocele zakt de endeldarm door de vagina. Aambeien kunnen lekken veroorzaken als de anale sluitspier niet goed sluit.
Antibiotica	Antibiotica zijn ontwikkeld om schadelijke bacteriën uit te schakelen. Helaas schakelen antibiotica niet alleen schadelijke bacteriën uit, maar ook goede bacteriën. Hierdoor kan de balans van de darmflora worden verstoord waardoor diarree kan ontstaan.

Metformine	Metformine wordt veel gebruikt bij diabetes type 2. Veel mensen die Metformine gebruiken hebben last van maag-darmklachten zoals misselijkheid, braken en diarree, vaak is dit dosisafhankelijk. Het kan soms helpen om de Metformine bij de maaltijd in te nemen.
Digoxine	Kan gebruikt worden bij chronisch hartfalen. Diarree is een vaak voorkomende bijwerking bij het gebruik van digoxine.
Serotonineheropnameremmers (SSRI)	Deze medicijnen geven relatief frequent maag-darmklachten: misselijkheid, braken, diarree, obstipatie.
Niet Steroïde Anti Inflammatoire Drug (NSAID)	Bij het gebruik van NSAID komen vaak maag-darmklachten voor, zoals zuurbranden, misselijkheid, maagpijn, buikpijn, obstipatie, en soms ook braken en diarree.
Antihypertensiva, centraal aangrijpend	Bij hypertensie of menopauzale opvliegers kunnen deze medicijnen worden gebruikt. Relatief frequent komen daarbij voor maagdarmstoornissen: obstipatie, misselijkheid, braken, diarree.
Cytostatica/ Chemotherapie	Chemotherapie kan het slijmvlies van de darm beschadigen waardoor de darmen minder goed werken. Hierdoor kan een waterige of dunne ontlasting ontstaan.
Magnesiumzouten	Bij oraal gebruik, afhankelijk van samenstelling geeft dit medicijn vaak of soms maag-darmstoornissen, zoals misselijkheid, diarree, darmkrampen.
Bètablokkers	Bètablokkers kunnen gebruikt worden bij hypertensie of stoornissen aan het hart. Misselijkheid, buikpijn, diarree, obstipatie komen vaak voor als bijwerkingen.
Medicatie bij obstipatie	Het gebruik van medicatie bij obstipatie leidt zeer vaak tot misselijkheid, diarree, buikpijn.

Bronnen:

<https://www.mlds.nl/klachten/ontlastingsincontinentie-bij-volwassenen/>

<https://www.darmgezondheid.nl/let-op-bepaalde-medicijnen-berucht-maagdarmklachten/>

<https://www.farmacotherapeutischkompas.nl/>